

ΕΛΛΑΣ

ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Ένα Λεύκωμα του Ελληνικού Οργανισμού Τουρισμού

Κάθε χρόνο ο ΕΟΤ κυκλοφορεί ένα Λεύκωμα με φωτογραφίες από όλη την Ελλάδα. Διαλεγμένες με προσοχή, οι εικόνες αυτές εδίνουν μέχρι τώρα μια σύγχρονη θέση στην Ελλάδας όπως την θέλουν οι οικείοι γυρεύοντας μόνο την ομορφιά.

Φέτος πρωτόπιπος προσφέροντας ένα Λεύκωμα με σπάνια συλλογή εικόνων και με εύστοχο σκολιασμό τους. Εικόνες παρμένες με γνώση, αγάπη και υπομονή από αναγνωρισμένους φωτογράφους, συγκεντρώθηκαν με θέμα το οικοδομικό περιβάλλον της Ελλάδας.

Τα τρία κυρίως θέματα που απαρτίζουν το Λεύκωμα, αναφέρομενα στα τρία οικοσυστήματα: Δασικά, Υγρότοπα και Παράκτια, μας δίνουν την ευκαρία να γνωρίσουμε και να θαυμάσουμε σήμερα από μιαν άλλη Ελλάδα. Μια Ελλάδα όπου η φύση σώζεται σε όλες της τις μορφές, μέσα από τα δάση και τα βουνά, μέσα από τις λίμνες και τα ποτάμια, μέσα από τις δασιστικές παραλίες και τα βράχια. Τη φύση αυτήν πρέπει να την προστατέψουμε, γιατί η φύση του ανθρώπου αποτελεί μέρος της φύσης της φύσης, και μόνο προσπατεύοντας το περιβάλλον θα κατορθώσουμε να προστατέψουμε τη φύση πάνω στον πλανήτη μας.

Από την αρχή της υπαρξής του, ο ελληνικός τουρισμός απήρεται στην ανάδειξη των δύο βασικών στοιχείων του πλούτου της χώρας: της πολιτισμικής κληρονομιάς και του φυσικού περιβάλλοντος. Τα μυητέα του πολιτισμού, ο οποίος άνθησε στον τόπο μας επί αιώνες, είναι το συγκριτικό "πλεονέκτημα" της Ελλάδος σε σχέση με άλλες χώρες υποδοχής του παγκοσμίου τουριστικού ρεύματος. Παράλληλα και το φυσικό περιβάλλον της χώρας είναι η πηγή αναγωγόντως κάθε χρόνο για 10 εκατομμύρια επισκέπτες μας. Αυτούς τους εθνικούς πό-

Υγρότοπος με τη
χαρακτηριστική του
βλάστηση.

ρους πρέπει με κάθε θυσία να διαφυλάξουμε, αν θέλουμε να έχουμε μια βιώσιμη ανάπτυξη, φιλική προς τον άνθρωπο και το περιβάλλον.

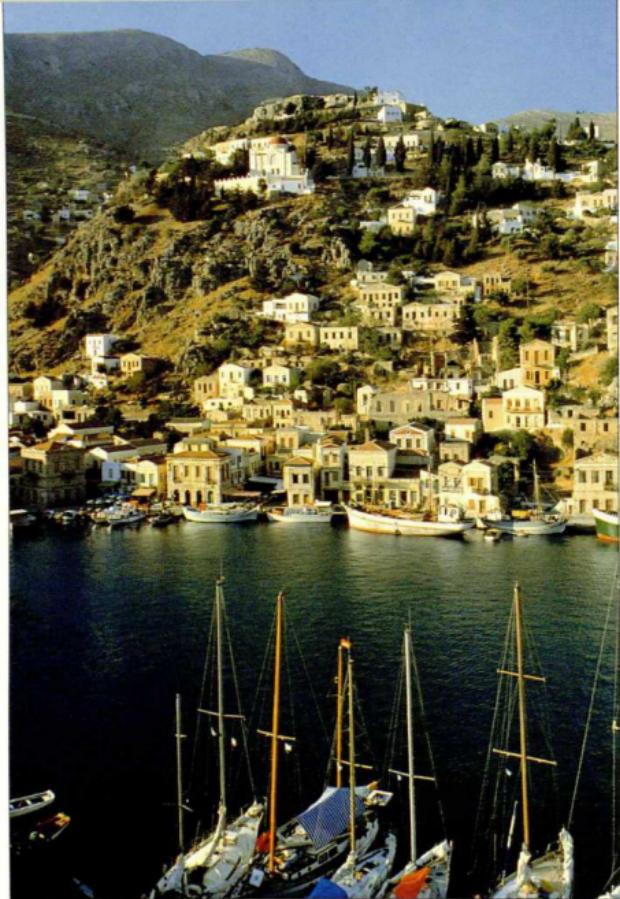
Όπως ακριβώς έχουμε ιθικό χρέος να σεβαστούμε και να τημίσουμε το έργο της πνευματικής δημιουργίας των προηγούμενων γενεών, έτσι οφελούμε να διατηρίσουμε το φυσικό κάρο μέσα στον οποίο το έργο αυτό έλαβε σάρκα και οστά. Γιατί η αναγκαιότητα προστασίας των εθνικών πόρων δεν αναφέρεται μόνο στο παρελθόν. Έχει δύονα προσανατολισμούς το μέλλον.

Οι προσπάθειες της Ελλάδας είναι προσανατολισμένες στην επιδίωξη της μεγίστης –αλλά και ταυτόχρονα δυναμικής– προστασίας του περιβάλλοντος, ως πολύτιμου πόρου που απειλείται με εξαράντιον.

Οι 378 υγρότοποι (λίμνες, λιμνοθάλασσες και δελτία ποταμών), από τους οποίους οι ένδεκα (11) είναι διεθνούς σημασίας, βάσει της συμβασής Ramsar, καταλαμβάνοντας συνολική έκταση πάνω από 200.000 εκτάρια, οι 10 έθνικοι δρυμούς και τα αισθητικά δάση, η βιοποικιλότητα της ορνιθοπανίδας ή της ικενωνανίδας, τα θαλάσσια και τα παράκτια οικοσυνοπτικά, οι κρυψαμένοι τόποι ιδιαίτερου φυσικού κάλλους, άλλα ανά, απλώμανα τόσο στην ππειρωτική κώνια όσο και στα υποσά ή μας, μπορούν να αποτελέσουν πόλο είλης τουριστικού ρεύματος και να προσφέρουν διαφοροποιημένες δυνατότητες πινικών τουριστικών δραστηριοτήτων, ενταγμένων σε ολοκληρωμένα δίκτυα.

Η φροντίδα για το περιβάλλον μπορεί να είναι πολύμορφη: από τα μέτρα για την εξουκονόμηση ενέργειας και νερού στις τουριστικές εγκαταστάσεις, τη χρησιμοποίηση ανακυκλώσιμων υλικών, τη διάθεση καταστροφή των αποβλήτων και τη διακείριση των απορριμμάτων, έως την επιβολή τήρησης περιβαλλοντικών όρων ύπερα από μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων των έργων υποδομής. Ακόμη, με τη θεωρική κατοχύφωση προστατευένων συνών αλλά και με τη θεωρητική οικονομική καντήρων για τη ληψη μέτρων περιβαλλοντικής προστασίας από τις τουριστικές επικείριες, επιδιώκεται η εναρμόνιση μας με τις διεθνείς τάσεις που ανταποκρίνονται στην ολόενα αυξανόμενη ενασθυσία της παγκόσμιας κοντότητα για τη σωτηρία του πλανήτη.

Ο σύρος της προστασίας του περιβάλλοντος όμως δεν επιτυγχάνεται μόνο με καταστατικές ποδιπάκες. Ιδιαίτερη οπιασία έχει η ενασθυτοποίηση του κοινού για την αναγκαιότητα της προστασίας καθώς και η ενημέρωση του για τις μεθόδους, τις τεχνικές και τις διαδικασίες με τις οποίες αυτό μπορεί να συμβάλει στον παραπάνω σύρο. Επί πλέον, η πολύτελη προστασία θα ενθαρρύνει ορισμένες διαφοροποιημένες μορφές τουριστικών δραστηριοτήτων, όπως είναι οι τίπιες μορφές τουρισμού (οικοτουρισμός, πολιτιστικός τουρισμός, αγροτοτουρισμός κ.ά.).

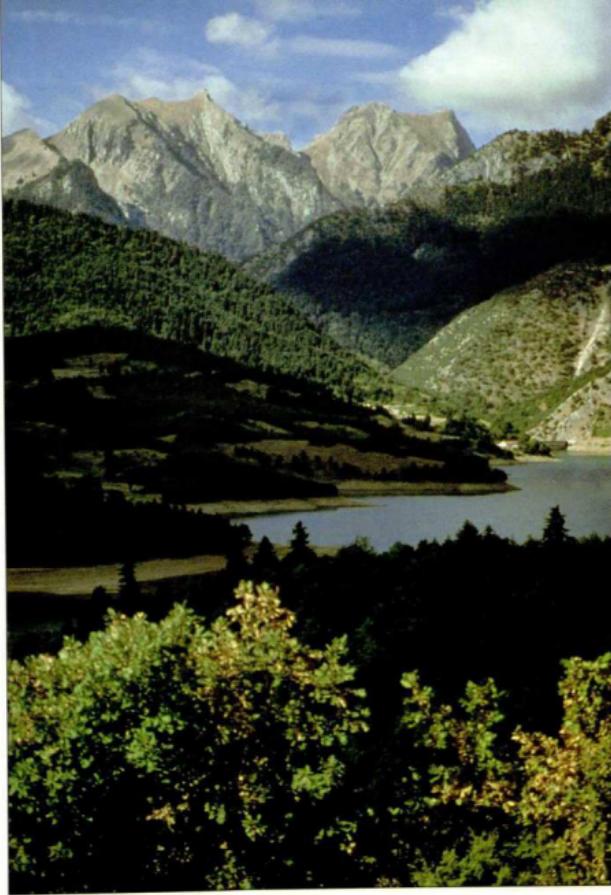
Σύμη.

Άποψη της Σύμης με τα γραφικά σπίτια χιονένα κλίμακωτα ανάμεσα στους γκρίζους βράχους.

Αφιερωμένο στην επέτειο των 1900 χρόνων από τη συγγραφή της Αποκαλύψεως του Ίωάννου και των 900 χρόνων από την ίδρυση της μονής της Πάτμου, καθώς και στο Ευρωπαϊκό Έτος Διατήρησης της Φύσης, όπως έκει πρωτοβεί το 1995 από το Συμβούλιο της Ευρώπης, το Λευκόμα αυτό επικειρεί να συνδέσει την προβολή των αξιών της παράδοσης με το σεβασμό και την ανάδειξη της φύσης. Γιατί με την επιδίωξη καλύτερης διαχείρισης του περιβάλλοντος θέτουμε ως στόχο την καλύτερη διαχείριση του μελλοντός μας.

Δασικά - Ορεινά Οικοσυστήματα

Η Ελλάδα είναι ορεινή χώρα, με έντονο ανάλιφρο και ποικιλούς γεωμορφολογικούς σχηματισμούς, γεννώντας που, σε συνδυασμό με τη γεωγραφική θέση και το κλιματικό της περιβάλλον, δημιουργεί ενυποκές συνθήκες για ανάπτυξη και ευδόκιμη παραγωγή. Ιστορικές πηγές από τον Ηοΐδο, τον Όμηρο, τον Ηρόδοτο και τον Αριστοτέλη μαρτυρούν ότι η αρχαία Ελλάδα, έως και τους κλασικούς χρόνους, καλυπτόταν κατά μεγάλο μέρος από δάσον (βαθειώνους δρυμών), στα οποία κατοικούσε μεγάλος αριθμός αριθμός κώνων, όπως λιοντάρια, βίσσωνες, μακροκέρατα βόδια, αρκούδες, αγριράκιαρια κ.ά., πολλά από τα οποία έχουν εξαφανιστεί. Τα δάση αυτά έπαιζαν σπουδαίο ρόλο στην ιστορική διαδρομή των Ελλήνων, ως μάρτυρες πρωτότυπων υλών για διατροφή, ένδυση, κατοικία και ενέργεια, αΐδη και για την κατασκευή πλοίων, ως μέρων άμυνας (βιδύνα τείνη), εμπορίου και μετανάστευσης. Πολλά από τα δάση αυτά καταστράφηκαν, ιδιαίτερα στις πεδινές και ημιορεινές περιοχές. Υπάρχουν οώμας και σπήμερα αξιόλογα και πανεμόρφα δάση από κωνοφόρα (πεύκη, ελάτη) και πλατύφυλλα (δρυ, οξιά, σφένδαμνο κ.ά.), που καταλαμβάνουν μεγάλες εκτάσεις (34 ε-

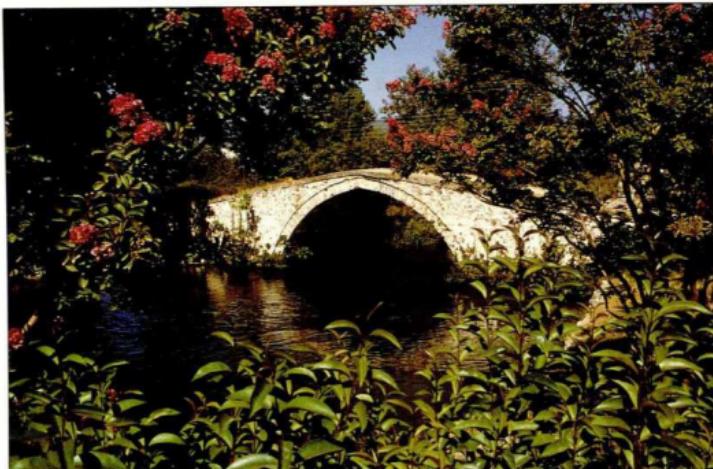
Η λίμνη Πλαστήρα και
στο βάθος ο διαβαλλόντης
οροσειρά των Αγράφων.

κατ. στρέμ., 25% της κεροαίας έκτασης της Ελλάδας) στους περισσότερους ορεινούς οίκους της χώρας, από τον Ταύγετο και τη Βατιά, την Όσσα, τον Όλυμπο και την Πίνδο, έως το Γράμμιο, το Βέρμιο και τη Ροδόπη. Τα δάση αυτά αποτελούν σήμερα πολύτιμη φυσική κληρονομιά όχι μόνο για την Ελλάδα αλλά και για ολόκληρη την Ευρώπη. Διατηρούν σε υψηλό βαθμό τη φυσικότητά τους, δινούντας παράλληλα την ευκαρπία για φυσικούς καζ και εξέλιξη σ' ένα μεγάλο αριθμό ειδών της άγριας πανίδας και κλωρίδας. Εκτημάται ότι η φυσική κλωρίδα στην Ελλάδα κατέκει, από άποψη βιοποικιλότητας, τη δεύτερη θέση στην Ευρώπη, μετά την Ιβηρική κερασόνησο, ενώ αξιοπλέντην θέση διατηρεῖ και η δύρια πανίδα, τόσο με τη θηλαστική της όσφη και προπόντων με τα πτυνά που ενδημούν ή και διέρχονται από τα ελληνικά δάσα.

Για την προστασία αυτού του δασικού πλούτου, από ανθρώπινες κυρίως επεμβάσεις, ιδρύθηκε και λειτουργεί ένα δίκτυο προστατευόμενων δασών, μεταξύ των οποίων περίοπτη θέση κατέχουν οι εθνικοί δρυμοί Όλυμπου, Βίκου-Αώου, Πίνδου, Παρνασσού, Αίνου, Οίτης, Πρεσπών, Σαμαριάς, Πάρνηθας και Σουνίου, οι οποίοι, πέρα από τον προστατευόμενο τους ρόλο, αποτελούν σήμερα πόλις έλξης εποπτειών με ποικιλά ενδιαφέροντα και ταυτόχρονα μια ευκαρπία για οικοτοπιστικά ανάπτυξη στην ορεινή Ελλάδα.

Στη διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος και τη βελτίωση της ποιότητας των ανθρώπων συμβάλλουν επίσης τα αισθητικά δάση της χώρας (το Φοινικόδασος Βάι στην Κρήτη, η Κοιλάδα των Τεμπών, τα δάση της υπόσιου Σκιαθού, τα στενά του ποταμού Νέστου κ.ά.), τα παρθένα δάσα (Ροδόπη), καθώς και τα διατηρήτρια μνημεία της φύσης (το δάσος Χαϊντού Ξάνθης, το απολιθωμένο δάσος της Λέσβου, το δάσος δευτροδόνων αειφύλλων πλατανοφύλλων στην Σάση Ζαγούτα κ.ά.). Το δίκτυο των προστατευόμενων περιοχών συμπληρώνουν οι περιοχές εθνικής προστασίας, οι οποίες έχουν να παίζουν έναν εξειδικευμένο ρόλο στη διατήρηση και ανάπτυξη του φυσικού περιβάλλοντος στην Ελλάδα. Μεταξύ αυτών, και το δάσος

Έδεσσα,
Βεζαντινό τοξωτό
γεφύρι στην
τοποθεσία Κιουνέρι.

Δασάς Έβρου, όπου μεγάλος αριθμός απάνιν και απειλούμενων σήμερα αρπακτικών πτηνών (βασιλεύς, αετογερακίνα, μαυρόγυπας κ.ά.) βρίσκεται καταφύγο και προστατεύεται από την απειλή εξαφάνισης. Τα δάση, παρ' αυτό γεγονός ότι αποτελούν σήμερα την καρδιά του φυσικού περιβάλλοντος στην Ελλάδα, και μ' αυτό μια πολιθίη πτηνή κατάς και πολιτισμού για τους Έλληνες, εν τούτοις βρίσκονται σε κίνδυνο. Απειλούνται όχι μόνο από φυσικά αίτια (πυρκαϊές κλπ.) αλλά προπάντων από αυθρώνιες ενέργειες και αποφάσεις. Τα ελληνικά δάσα αξένουν την προσοχή και την αγάπη μας, μπορούν και πρέπει να προστατευτούν, μέσα από θεαμός και προγράμματα, αλλά κυρίως με τη γνωριμία μας μ' αυτά και με την κατανόηση του ρόλου του διαδραματίζουν και που προορίζονται να διαδραματίσουν στο μελλοντικό της Ελλάδας και του ελληνικού πολιτισμού.

Στυλιανός Σπ. Γκατσογάννης
Δρ. Δασολόγος

Υγροτοπικά Οικοσυστήματα

Μέσα στον πλούτο και την ποικιλία των βιοτόπων που συνθέτουν το ελληνικό τοπίο, οι υγρότοποι αποτελούν μια ιδιαίτερη, σημαντική ενότητα: από το Δέλτα του Έβρου έως τη Λίμνη Κουρνά στην Κρήτη, και από την Αλυκή της Κώ εώς τη Λιμνοθάλασσα Αντινόπη της Κέρκυρας, πάνω από 400 λίμνες, λιμνοθάλασσες, ελά, νηρολίθια, εκβολές ποταμών και κάθε είδους υγροτοπικές εκτάσεις, πρόσκαιρες ή μόνιμες, φυσικές ή ανθρωπογενές, δημιουργικές ή άνετες αξέσ. Οι υγρότοποι είναι οικοσυστήματα με εκπληκτική δομή και διεπιπραγκότητα, συχνά εφαρμόζονται με αυτά των τροπικών δασών. Αποτελούν γνωτούς κάρδους για την επιβίωση αναρριπτών ειδών κλωρίδας και πανίδας, ιδιαίτερα δε των πουλιών, και προσφέρουν στην άνθρωπο υπηρεσίες και οφέλη με ανυπόδειγμα οικονομική, ποδοποτική, επιπτυμονική, ψυχαγωγική κλπ. σημασία. Λόγω της μεγάλης τους παραγωγικότητας, οι υγρότοποι συγκεντρώνουν πολλές οικονομικές δραστηριότητες του πρωτογενή τομέα, οι οποίες όμως συχνά οδηγούν σε υπερκεμπατάλλουνα και φανόμενα υποβάθμισης και διατάραξης της οικολογικής ωρορροΐας των ποδιώνων αυτών βιοτόπων. Ειστοχώς τα τελευταία χρόνια άρχισε να υλοποιείται και στη χώρα μας η ποδική της ολοκληρωμένης διακείσης των υγρότοπων με τη σπήλαιη και την πρωθήτη δραστηριότηταν και έργων που συμβάλλουν στην ορθοδολγική αξιοποίηση και αναδείξη των περιοχών αυτών. Μια τέτοια πορφρή δράση είναι αναμφίβολα και ο οικολογικός ή φυσιολατρικός τουρισμός, δηλαδή μια πίπα και εναλλακτική όψη τουριστικής εκμετάλλευσης των υγρότοπων με τρόπο που σέβεται απόλυτα και αναδεικνύει τα μοναδικά σποικεία τους. Με κατάλληλο και προσεκτικό σχεδιασμό τα σπάνια πουλά και η υπόλοιπη πανίδα, η κλωρίδα, οι παραδοσιακές ασκολίες των κατοίκων (ψάρεμα, κπνωτροφία κλπ.) και την πανέμορφη τοπίο των ελληνικών υγρότοπων μπορούν να αποτελέσουν μοχλό οικοτουριστικής ανάπτυξης για αρκετές περιοχές της χώρας μας, εξασφαλίζοντας ταυτόχρονα το στόχο της ολοκληρωμένης διακείσης αυτών των θησαυρών της ελληνικής φύσης.

Γ. Χονδρίνος
Οργιθόλογος

Ρέθυνο.
Αφριφένα κέρατα
οβίνου στα βράχια
του Πανόρου.

Παράκτια - Θαλάσσια Οικοσυστήματα

Η γεωγραφική θέση της Ελλάδας στη Μεσόγειο, η γεωλογία και το κλίμα της έχουν δημιουργήσει ένα μεγάλο συγκρητικό πλεονέκτημα για την κάρια μας: τις ακτές της. Με ένα τεράστιο μήκος 16.000 χιλιομέτρων, περίπου τα 2/5 των Ιστομερινών, οι ακτές της Ελλάδας χαρακτηρίζονται από μεγάλη ποικιλία τύπου σε μορφολογία όσο και σε είδη στων.

Οι ακτές της Ελλάδας επέδρασαν στο χαρακτήρα των κατοίκων της και στην εξέλιξη των πολιτισμάτων της. Οι απέραντοι θαλάσσιοι δρόμοι που ανοιχτούνται από της ακτές πλάτανων τους πνευματικούς και πολιτιστικούς ορίζοντες των ανθρώπων που κατοικούσαν εκεί.

Αμμουδιές, βράχια, λιμνοθάλασσες, θίνες, εκβολές ποταμών, παράκτια έθλη, υπαίθρες, υποθαλάσσια λιβάδια και υψώδοι συνθέτουν έναν ιδιαίτερα πολύτιμο φυσικό και συνάριττο τουριστικό πάρο.

Σημαντική θέση στα παράκτια αυτά οικοσυστήματα αποτελούν βιότοπα απειλούμενων με εξαφάνιση ειδών, όπως η μεσογειακή φώκια *Monachus monachus* και ο θαλάσσια κελώνα *Caretta caretta*, που συμβαίνει να έχουν τους κυριότερους βιότοπους στην Ελλάδα. Σήμερα υπάρχουν ρεαλιστικές προτάσεις για τη διατήρηση των περιοχών αυτών: το θαλάσσιο πάρκο Αλοννήσου - Βορείων Σποράδων και το θαλάσσιο πάρκο Ζακύνθου αποτελούν πρότυπο για την εφαρμογή διαχειριστικών σχεδίων που θα συνδυάζουν επαρκής προστασία και αναψυχή, θα αναδαμάνουν ποιοτικά τον τουρισμό και θα δημιουργήνειν εναλλακτικές δραστηριότητες για τους κατοίκους.

Αλλά οι ακτές και τα οικοσυστήματά τους, πέρα από τη βιολογική και αισθητική τους αξία, εξασφαλίζουν σημαντικές φυσικές διεργασίες, από τις οποίες εξαρτώνται άμεσα παραγωγικές δραστηριότητες του ανθρώπου. Ένα παραδείγμα αποτελούν τα παράκτια θίνες, για τις οποίες πρόσφατα συνεδριστούμενη μεγάλη σημασία τους, δική μόνο για το ότι αποτελούν βιότοπο πολλών ειδών λιωμάρισας και πανίδας, αλλά και επειδή προσφύλασσουν από την επέδραση της θαλάσσας και της άμμου την ενδοχώρα και ρυθμίζουν την απαντούμενη ιοφοροποίηση αλμυρού και γλυκού νερού. Η προστασία των ακτών και των οικοσυστημάτων τους εναποκειται σε μεγάλο βαθμό στους "κρίσιες" της παράκτιας ζώνης, δηλαδή στον αγρότη, τον φαρά, τον εποκέπτη. Ή διαρκείς αιχνανόμενη τα τελευταία χρόνια εναισθητοποίηση της κοινής γνώμης, αποτελεσμα και του έργου των περιβαλλοντικών οργανώσεων, δημιουργεί μια όχι ευκαταρρόπιτη κοινωνική "πίεση" για φυσικές παραλίες, καθαρές θαλασσές και προσπατεύμενους βιότοπους, η οποία πρέπει να ληφθεί ουσιαρά υπόψη στο σκεπτικό σχεδιασμό.

Στο σημείο αυτό τη συνεισφορά του τουρισμού, της πλέον σημαντικής οικονομικής δραστηριότητας της κάρας, μπορεί να είναι αποφασιστική. "Ηδη εφαρμάστηκαν τα πρώτα δείγματα περιβαλλοντικών δράσεων στον τουριστικό τομέα: συμμετοχή σε οικοτουριστικά προγράμματα, κρήτη προϊόντων "φύλικών" προς το περιβάλλον, ξεναγήσεις σε προσπατεύμενες περιοχές. Οι δράσεις αυτές, εφόσον γίνονται με κατάλληλη σχεδιασμό, σεβασμό στο περιβάλλον και στενή συνεργασία αρμόδιων φορέων και περιβαλλοντικών οργανώσεων, μπορεί να συμβάλλουν θετικά σ' αυτό που ονομάζουμε αειφόρο τουριστική ανάπτυξη.

Δημήτρης Μαργαριτούης
Φυσικός - Περιβαλλοντολόγος